

VARNARAÐILI HAFNAÐI AÐ HLÍTA ÚRSKURÐI

Mál nr. 44/2026

Nafn málskotsaðila (M)

Nafn varnaraðila (V)

Heiti váttryggingar: Smábátatrygging.

Altjón. Ábyrgð á förgun skipsflaks. Gildissvið váttryggingar. Samsömun. Stórkostlegt gáleysi.

Gögn.

1. Málskot mótttekið 30. janúar 2026 ásamt fylgiskjölum.
2. Bréf V dags. 18. febrúar 2026 ásamt fylgiskjölum.
3. Viðbótarathugasemdir M dags. 21. febrúar 2026 ásamt fylgiskjölum.

Málsatvik.

Samkvæmt fyrirbyggjandi lögregluskýrslu, dags. 29. maí 2025, strandaði báturinn A, sem er í eigu félagsins M, hinn 21. maí 2025. Samkvæmt því sem fram kemur í skýrslunni fór björgunarsveit daginn eftir og dró bátinn í Njarðvíkurhöfn en til stóð að hífa hann upp úr höfninni daginn eftir. Hinn 4. júní 2025 var X, skipstjóri M, boðaður í skýrslutöku hjá lögreglu vegna mögulegs brots á 1. mgr. 238. gr. siglingalaga nr. 34/1985. V tilkynnti M um að það hygðist greiða bætur vegna altjóns til samræmis við váttryggingarfjárhæð í skírteini smábátatryggingar með tölvupósti dags. 5. júní 2025.

Í málskoti M kemur fram að afstaða þess sé sú að V hafi verið óheimilt að binda bótagreiðslu því skilyrði að M tæki við flakinu enda hafi það orðið verðlaust í kjölfar meðferðar V á því eftir að bótaskylda var samþykkt. Þá krefst M þess að V beri kostnað af geymslu og förgun flaksins enda hafi sá kostnaður skapast í kjölfar ákvarðana V eftir að altjón varð á A. Ákvarðanir V um framkvæmd og tímasetningu björgunaraðgerða hafi leitt til verulegrar rýrnunar á verðmæti A eftir strandið en þrátt fyrir það hafi greiðsla bóta verið háð því að M tæki við flakinu og bæri kostnað vegna þess.

Ekki hafi verið um miklar skemmdir að ræða í kjölfar strandsins. Hafi því á þeim tíma verið raunhæfur möguleiki á björgun verðmæta. Lýsir M þá atvikum við björgunina en m.a. hafi björgunarsveit sem kölluð var til ekki verið með réttan búnað til að ljúka björgun í kjölfar strandsins. Þá hafi björgunaraðgerðir verið stöðvaðar tímabundið þar sem dregist hafi að fá samþykki V fyrir greiðslu þeirra. Þegar slíkt samþykki lá loks fyrir hafi A verið fluttur í höfn þar sem hann hafi verið látinn liggja á botni hafnarinnar í um 20 klukkustundir þar sem björgunaraðgerðum hafi verið frestað vegna yfirvinnubanns. Eftir að báturinn var dreginn í land hafi komið í ljós verulegar skemmdir á honum. Því hafi stór hluti tjónsins ekki orðið við strandið sem slíkt heldur vegna aðstæðna sem tengdust björgunaraðgerðum. Þær aðstæður séu ekki á ábyrgð M. M hafi því orðið fyrir kostnaði vegna geymslu og óhjákvæmilegrar förgunar flaksins. Sé það óeðlilegt og ósanngjarnt en um sívaxandi kostnað sé að ræða sem kominn sé til vegna ákvarðana V.

Eftir að V hafi fallist á bótaskyldu vegna altjóns hafi það svo breytt afstöðu sinni, hafnað bótaskyldu og sett fram endurkröfu. Sú afstaða sé „ekki hluti af þessu málskoti og verður rekin sérstaklega“.

Í bréfi V til nefndarinnar kemur fram að V hafi greitt bætur vegna altjóns á A til samræmis við skilmála og váttryggingarskírteini, þ.e. 3.659.349 kr. og björgunarkostnað að fjárhæð 543.368 kr. Er því mótmælt að V beri skylda til þess að yfirtaka flak eða leifar hins tryggða hlutar eftir altjón enda séu skilmálar skýrir varðandi það að um rétt, en ekki skyldu, sé að ræða. V hafi ekki viljað yfirtaka flakið og sé það þar af leiðandi á ábyrgð M að ráðstafa því. Hafi það tjón M sem váttryggingin taki til verið að fullu bætt. Kostnaður við förgun sé ekki hluti þess tjóns sem váttryggingunni er ætlað að bæta. Henni sé ætlað að bæta tap á verðmæti báts en ekki kostnað eiganda af því að losa sig við verðlausar leifar. Er því þá hafnað að M hafi verið beittur ólögsmætri nauðungu eða að ólögsmæt skilyrði hafi verið sett fyrir bótagreiðslum. Hafi orðið skemmdir á flaki A við björgun þess, en það hvíli á M að sanna það, sé þá um sjálfstætt tjónsatvik að ræða sem tilheyri ekki því tjóni sem V hafi greitt bætur vegna. Auk þess hvíli sú skylda á M að takmarka tjón sitt og gæta að því að verðmæti færu ekki forgörðum við björgunina.

Í bréfi V kemur einnig fram að M hafi verið tilkynnt um að V áskilji sér rétt til afturköllunar á viðurkenningu á bótaskyldu, eða eftir atvikum endurkröfu á þeim bótum sem M hafi fengið greiddar. Sú afstaða byggir á því að í blóði skipstjórans, X, hafi greinst leifar af kannabis. Hafi hann því verið

undir áhrifum ávana- og fíkniefna við stjórn A. Í 3. mgr. 238. gr. siglingalaga komi fram að mælist ávana- og fíkniefni í blóði eða þvagi skipverja teljist hann vera undir áhrifum slíkra efna og ekki hæfur til að stjórna skipi í skilningi 2. mgr. sama ákvæðis. Sé þá um að ræða brot á varúðarreglu skilmála smábátatryggingar sem leitt geti til brottfalls eða skerðingar bótaréttar, en að mati félagsins séu bein orsakatengsl milli strands A og ástands X. X sé þá forsvarsmaður M og þar af leiðandi skýr heimild til að samsama því með háttsemi hans. Áskilji V sér því rétt til endurkröfu á greiddum bótum. Að endingu vísar V til þess að M hafi veitt ófullnægjandi og beinlínis rangar upplýsingar sem leiði til algjörðs brottfalls bótaréttar sbr. 2. mgr. 47. gr. laga um vátryggingarsamninga nr. 30/2004 með því að upplýsa ekki strax um framangreint. Auk þess hafi M ekki upplýst um veð sem hvíldi á A en því hafi mátt vera fullljóst að slíkar upplýsingar hefði bein áhrif á rétt þess til bóta.

Í viðbótarathugasemdom M kemur fram að X hafi verið fluttur af vettvangi vegna meiðsla og hafi því enga aðkomu haft að framkvæmd björgunar eftir það tímamark. Er því jafnframt hafnað að X hafi ekki verið í ástandi til að stýra A enda sýni niðurstaða blóðsýnatöku aðeins fram á leifar efnisins en ekki áhrif þess og hafi V ekki sýnt fram á nein orsakatengsl milli þess og strandsins. Árættar M þá að engin gögn liggi fyrir um virkt veð í A. Er jafnframt ítrekað að bótageiðsla hafi verið bundin því óeðlilega skilyrði að M tæki við flakinu. V ætti að hafa undir höndum upptökur símtala þar sem þessi skilyrðing komi fram.

Álit.

Aðila greinir í fyrsta lagi á um hvort V hafi borið að taka við eignarhaldi á A í kjölfar altjóns. Í g.-lið 3. gr. skilmála þeirra sem voru í gildi á tjónsdegi segir m.a.: *Þegar félagið hefur greitt bætur fyrir altjón eða einstaka hluti öðlast það rétt tryggðs til þess sem enn kann að vera til af hlutum sem það hefur bætt.* V byggir á því að hér sé um valkvæðan rétt að ræða, þ.e. að félagið eigi val um hvort slík eignarréttindi flytjist til þess við altjón. Líta má svo á að tilgangur ákvæða af þessum toga sé almennt sá að veita vátryggjanda rétt til að taka við leifum hins vátryggða, en ekki að skapa honum skyldur og kostnað því samfara.

Í þessu tilviki er orðalag umrædds ákvæðis þó að mati nefndarinnar skýrt og afdráttarlaust um það að komi til altjóns öðlist V eignarréttindi vátryggðs yfir þeim hlut, þ.e. í þessu tilviki A, sem um ræðir. Orðið „rétt“ eins og það kemur fyrir í umræddu ákvæði vísir þannig til eignarréttar yfir viðkomandi hlut en ekki réttar V til að ákveða hvort það öðlist þann eignarrétt. Af orðalagi ákvæðisins verður því að telja að eignarréttur umrædds hlutar, þ.e. í þessu tilviki A, flytjist yfir til V, þ.e. það öðlist hann enda kveður ákvæðið ekki á um undantekningar á þeirri tilhögun. Að fenginni framangreindri niðurstöðu með orðalagstúlkun kemur tilgangsskýring þá ekki til frekari álita. Er það einnig til samræmis við þá almennu framkvæmd við uppgjör altjóna að vátryggingafélag eignast leifar eða flak þess munar sem verður fyrir altjóni nema sérstaklega sé samið um rétt vátryggðs til þess. Verður í þessu tilliti einnig að líta til þess að hafi ætlan V verið sú að um valkvæða tilfærslu eignarréttar væri að ræða hefði því verið í löfa lagið að haga orðalagi einhliða saminnna skilmála sína með öðrum hætti.

Bar V samkvæmt framangreindu að taka við eignarréttindum M yfir A í kjölfar altjóns.

Hvað varðar auknar skemmdir á A sem M telur að hafi orðið við björgunaraðgerðir þá liggja engin gögn, svo sem matsgerðir eða annað, fyrir um að slíkar skemmdir hafi átt sér stað. Þó má vissulega gera ráð fyrir því að það hafi aukið á tjón A að draga hann ekki beint á land heldur geyma hann næturlangt í höfninni. Þar sem fallist var á að um altjón væri að ræða, og samkvæmt því voru hámarksbætur samkvæmt vátryggingarskrteini greiddar út, verður þó ekki séð annað en að M hafi fengið tjón það sem varð á A að fullu bætt.

Kemur þá til skoðunar hvort háttsemi X, sem var skipstjóri A og jafnframt forsvarsmaður M, leiði til skerðingar eða brottfalls bótaréttar M. Þó M vísir til þess í málskoti að ágreiningur um það atriði verði rekinn sérstaklega telur nefndin sér ekki annað unnt en að taka á þeim þætti málsins, enda hafa báðir aðilar fært fram röksemdir sínar vegna hans.

Fyrir liggur að samkvæmt matsgerð Rannsóknarstofu Háskóla Íslands í lyfja- og eiturefnafræði mældist tetrahýdrókannabínól í blóði X í magninu 1,6 ng/ml. Samkvæmt 2. mgr. 238. gr. siglingalaga má enginn reyna að stjórna skipi, stjórna skipaferðum eða veita öryggisþjónustu vegna skipaferða, ef hann vegna neyslu áfengis, ávana- og fíkniefna eða annarra örvandi eða deyfandi efna, vegna sjúkdóms eða þreytu eða af öðrum orsökum, er óhæfur til að rækja starfann á fullnægjandi hátt. Í 3. mgr. 238. gr. segir að mælist ávana- og fíkniefni sem bönnuð eru á íslensku yfirráðasvæði samkvæmt lögum um ávana- og fíkniefni og reglugerðum settum samkvæmt þeim í blóði eða þvagi skipverja eða þess annars sem nánar

greinir í 2. mgr. telst hann vera undir áhrifum ávana- og fíkniefna og ekki hæfur til þess starfa sem getur í 2. mgr. Er því ljóst að X var óhæfur til þess að sigla A umrætt sinn.

Eftir sem áður þarf að leysa úr því hvort framangreint skuli leiða til skerðingar bóta samkvæmt 2. mgr. 27. gr. laga um vátryggingarsamninga á grundvelli þess að X hafi orðið valdur af tjóninu með háttsemi sem telst til stórkostlegs gáleysis, þ.e. hvort orsakatengsl séu milli háttsemi X og tjónsins.

Við skýrslugjöf fyrir lögreglu hinn 4. júní 2025 lýsti X því m.a. að vandræði hefðu verið með fjarskiptabúnað A, hann hefði þannig gert tilraunir til að „kalla sig út“ en ekki fengið nein svör. Af frásögn hans má ráða að hann hafi í kjölfarið siglt af stað á sjálfstýringu og hugað að rafmagnsbúnaði A á meðan siglingu stóð. Hann hafi horft á sjóinn „af og til“ en þetta hafi bara verið ein mínúta. Þá segir hann að hann hafi farið „náttúrulega allt of hratt.“ Ef hann hefði litið fyrr upp frá vinnu sinni við rafmagnstöfluna hefði hann séð að hann var að stefna upp í kletta. Hann hafi þá ekki verið með hugann við það sem hann hefði kannski átt að vera að gera. A hafi verið á sjálfstýringu nokkuð nálægt landi en hefði X litið upp hefði hann séð í hvað stefndi.

Af framangreindu verður að telja að X hafi sýnt af sér nokkurt dómgreindarleysi við stjórn A í aðdraganda tjónsins. Af því, svo og þeirri staðreynd að X taldist umrætt sinn óhæfur til að stjórna A, skv. 2. mgr., sbr. 3. mgr., 238. gr. siglingalaga, telst X hafa valdið tjóninu með stórkostlegu gáleysi við stjórn bátsins.

Samkvæmt 3. mgr. 29. gr. laga um vátryggingarsamninga er, í vátryggingum sem tengjast atvinnustarfsemi, heimilt að semja svo um að vátryggður, þ.e. M, geti glatað rétti sínum til bóta í heild eða að hluta vegna háttsemi nánar tilgreindra manna eða hópa. Svo slík samsömun sé heimil þarf viðkomandi að hafa slíka stöðu innan starfseminnar að samsömun sé sanngjörn og eðlileg. Fyrir liggur að X er jafnframt forsvarsmaður M og er þar af leiðandi heimilt að semja um slíka samsömun M við háttsemi hans. Skilmálar húftryggingarliðar smábátatryggingar A mættu að ósekju vera skýrari um þetta atriði en í skilmálum hennar kemur þó fram að um hana gildi einnig almennir skilmálar V. Í 20. gr. þeirra kemur skýrlega fram að sé trygging tekin í tengslum við atvinnurekstur geti félagið borið fyrir sig háttsemi starfsmanna vátryggðs, sbr. 3. mgr. 29. gr. laga um vátryggingarsamninga. Verður því litið svo á að samið hafi verið um samsömun í skilningi 3. mgr. 29. gr. laganna og verður M því samsamað með háttsemi X umrætt sinn.

Í ljósi alls framangreinds og að teknu tilliti til allra atvika málsins telst hæfilegt að skerða bætur til M um helming.

Niðurstaða.

V skal taka við eignarréttindum M yfir A. M á rétt á bótum vegna altjóns á A, en heimilt er að skerða bætur til þess um helming.

Reykjavík, 24. mars 2026.
rafræn undirskrift

Guðmundur Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Anna Lilja Ragnarsdóttir